PREHĽAD UPLATŇOVANIA PRAVIDLA O RYTMICKOM KRÁTENÍ A VÝNIMIEK Z NEHO

1. PRAVIDLO O RYTMICKOM KRÁTENÍ

V spisovnej slovenčine nebývajú dve dlhé slabiky bezprostredne za sebou. Ak sa tvarotvorný alebo odvodzovací základ končí na dlhú slabiku, ohýbacie prípony (pri skloňovaní a časovaní) alebo slovotvorné prípony s dlhou slabikou sa v rámci slova skracujú. Za dlhé slabiky sa pokladajú slabiky s dlhou samohláskou, s dvojhláskou a s dlhým *ĺ, ŕ*. Pri skracovaní sa dlhé samohlásky a dvojhlásky menia na príslušné krátke samohlásky, pričom dvojhlásky sa striedajú takto: ***ia – a, ie – e, iu – u, ô – o***.

Pravidlo o rytmickom krátení sa uplatňuje v týchto prípadoch:

1. V pádových príponách podstatných mien, a to:

a) v datíve a lokáli množného čísla podstatných mien ženského rodu, napr. ***úradníčkam – úradníčkach, riekam – riekach, hrádzam – hrádzach, čitárňam – čitárňach, sviecam – sviecach*** (ale ***ženám – ženách, uliciam – uliciach, dlaniam – dlaniach, kostiam – kostiach***);

b) v nominatíve, datíve, akuzatíve a lokáli množného čísla podstatných mien stredného rodu, napr.: ***miesta – miestam – miesta – miestach, líca – lícam – líca – lícach*** (ale ***mestá – mestám – mestá – mestách, srdcia – srdciam – srdcia – srdciach***).

2. V pádových príponách akostných a vzťahových prídavných mien, radových číslovkách a príčastí, ktoré sa skloňujú podľa vzoru ***pekný*** a ***cudzí***, napr. ***krásny – krásneho – krásnemu – krásnym – krásni/krásne – krásnych – krásnymi, krásna – krásnu – krásne, čierny – čierneho – čiernemu – čiernym – čierni/čierne – čiernych, čierna – čiernu – čierne, čierne – čierneho – čiernemu – čiernym, turčiansky – turčianska – turčianske, siedmy – siedmeho – siedmemu – siedmym – siedmi/siedme – siedmych, siedma – siedmu – siedme, rýdzi – rýdza – rýdze, svieži – svieža – svieže, pracujúci – pracujúceho – pracujúcemu – pracujúcim – pracujúcich*** a pod. (ale ***pekný – pekného – peknému – pekným – pekní/pekné – pekných – peknými, pekná – peknú – pekné, cudzí – cudzieho – cudziemu – cudzím – cudzí/cudzie – cudzích – cudzími, cudzia – cudziu – cudzie***).

3. V slovesných tvaroch, a to:

a) v neurčitku, v prípone 3. os. množného čísla, prechodníka a prítomného činného príčastia slovies vzoru ***padnúť***, napr. ***vládnuť – vládnu – vládnuc – vládnuci, striehnuť – striehnu – striehnuc – striehnuci*** (ale ***chladnúť – chladnú – chladnúc – chladnúci***);

b) v prípone 3. os. množného čísla, prechodníka a prítomného činného príčastia slovies vzoru ***česať***, napr. ***lámu – lámuc – lámuci, viažu – viažuc – viaziac*** (ale ***češú – češúc – češúci***);

c) v príponách tvarov prítomného času slovies vzorov ***robiť*** a ***volať***, napr. ***chválim – chváliš – chváli – chválime – chválite, čiernim – čierniš – čierni – čiernime – čiernite, hlásam – hlásaš – hlása – hlásame – hlásate, spievam – spievaš – spieva – spievame – spievate*** (ale ***robím – robíš – robí – robíme – robíte, volám – voláš – volá – voláme – voláte***);

d) v tvaroch prítomného času opakovacích slovies zakončených na ***-avať***, napr. ***písavať – písavam – písavaš – písava – písavame – písavate, čítavať – čítavam – čítava, spievavať – spievavam – spievava, kúpavať – kúpavam – kúpava*** (ale ***volávať – volávam – volávaš – voláva – volávame – volávate***).

4. V genitíve množného čísla podstatných mien, ktoré sa skloňujú podľa vzorov ***žena*** a ***mesto***, po dlhej slabike sa vkladá krátka samohláska ***o***, napr. ***čiapok, čiapok, sviečok, ukážok, úradníčok, robotníčok, sekretárok, lekárok; lýtok, svetielok, krosienok, okienok, kolienok*** (po krátkej slabike sa vkladá dvojhláska ***ie***, napr. ***matiek, učiteliek, herečiek, sponiek, kvasiniek; očiek, klbiek***).

Poznámka. – Pred spoluhláskami ***m, n, l, r, v*** sa po dlhej slabike niekedy vkladá nielen krátka samohláska ***e***, ale aj dvojhláska ***ie***, a tak vznikajú dvojtvary, napr. ***výhra – výher/výhier, výzva – výzev/výziev, pásmo – pásem/pásiem, krídlo – krídel/krídiel, číslo – čísel/čísiel, vlákno – vláken/vlákien***.

5. V zdrobneninách utvorených príponou ***-ko*** s vkladnou samohláskou v predposlednej slabike, napr. ***vlákenko*** k slovu ***vlákno***, ***plátenko*** k ***plátno***, ***krídelko*** ku ***krídlo***, ***číselko*** k ***číslo***, ***písemko*** k ***písmo*** (ale ***svetielko*** k ***svetlo***, ***zrkadielko*** k ***zrkadlo***, ***okienko*** k ***okno***, ***kolienko*** ku ***koleno***).

6. Pri tvorení podstatných mien príponami ***-ník, -ík, -íček, -íctvo, -ák, -ár, -areň*** a pri tvorení prídavných mien príponami ***-ný -ský, -cký, -iansky*** po predchádzajúcej dlhej slabike nastupujú krátke prípony ***-nik, -ik, -iček, -ictvo, -ak, -ar, -areň, -ny, -sky, -cky, -anský***, napr. ***vrátnik, strážnik, lekárnik, trávnik, kvietnik, svietnik, rybárik, pohárik, fúzik, snehuliačik, dáždiček, kúštiček, tkáčictvo, papiernictvo, piatak, siedmak, bábkar, pamiatkar, prevádzkareň, mliekareň, kúpny, múčny, mliečny, vábny, španielsky, švédsky, taliansky, európsky, roľnícky, ostrolúcky, komárňanský, drienčanský***.

2. VÝNIMKY Z PRAVIDLA O RYTMICKOM KRÁTENÍ

Druhá dĺžka sa nekráti v týchto prípadoch:

1. V pádových príponách podstatných mien stredného rodu zakončených na ***ie***, ktoré sa skloňujú podľa vzoru ***vysvedčenie***, napr. ***lístie – lístia – lístiu – lís-***